

תוכן עניינים

3.....	מבוא
4.....	חובת הגילוי
7.....	חובות גילוי ספציפיות
8.....	שליחות
9.....	נאמנות
12.....	חוק המכר
14.....	התנייה על חובת הגילוי
14.....	שליחות
14.....	נאמנות
15.....	חוק המכר
19.....	דיון ומסקנות
22.....	סיכום
23.....	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

חובת הגילוי מצויה במספר מקומות בדיני החוזים. נוכח קביעתה של חובת הגילוי בחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 (להלן: "חוק החוזים"), היא מחילה את עצמה על כל החוזים, ובתי המשפט אף "ייצאו" אותה אל מחוץ לדיני החוזים. בצידה של החובה הכללית בחוק החוזים, קיימות גם חובות גילוי פרטניות במערכות יחסים מסוימות שמוסדרות בחוקים ספציפיים.

העובדה שהמחוקק בחר לקבוע חובות גילוי פרטניות בחוקים ספציפיים, מעלה את השאלה מהו היחס הראוי בין חובות הגילוי הפרטניות לבין חובת הגילוי הכללית. האם העובדה שהמחוקק קבע חובת גילוי ספציפית והגדיר את היקפה, שוללת את תחולתה של חובת הגילוי הכללית או שהן עומדות במקביל.

במסגרת העבודה נבחן שאלה זו תוך התמקדות במקרה שבו הצד הזכאי לקבלת המידע ויתר על חובת הגילוי של הצד השני. במסגרת כך, נעמוד על חובת הגילוי בדיני השליחות ועל חובת הגילוי בדיני הנאמנות, שתיהן מערכות יחסים המקימות חובת גילוי מוגברת בשל אופי היחסים, ולמרות זאת הדין מאפשר לשולח או לנהנה לוותר על חובת הגילוי המוגברת. משכך יש לשאול, האם ויתור על חובת הגילוי הספציפית בקשר לעניינים הספציפיים הנכללים בה תשלול את חובת הגילוי העקרונית והבסיסית הנובעת מדיני החוזים ומחילה עצמה אף על חוזה שליחות ועל חוזה נאמנות.

מערכת יחסים נוספת שעליה נעמוד, היא מערכת יחסים שבין מוכר לקונה, ועל חובות הגילוי שנקבעו בחוק המכר. בניגוד לדיני השליחות והנאמנות המאפשרים לשולח ולנהנה לוותר על חובת הגילוי, הרי שחובת הגילוי הקבועה בחוק המכר איננה מאפשרת לקונה לוותר על חובת הגילוי של המוכר כלפיו, וויתור שכזה הינו חסר תוקף. הבחנה זו בין מערכת היחסים של המוכר והקונה לבין מערכת היחסים של הנאמן והנהנה או של השולח והשליח נראית תמוהה. מערכת היחסים שבין נאמן-נהנה או בין שולח-שליח היא מערכת יחסים הדורשת יותר אמון מהצדדים מאשר מערכת היחסים של מוכר-קונה. על תמיהה זו נבקש להשיב באמצעות עיקרון בסיסי.

במסגרת העבודה נבקש להצביע על עיקרון בסיסי המלווה לדעתנו את חובת הגילוי על שלל היבטיה. על פי העיקרון שניציג, חובת הגילוי נובעת מהבנת פערי הכוחות בין הצדדים, ועל כן היא גם מושפעת מפערי הכוחות. בהתאם לעיקרון זה, יש לשאול בכל מקרה האם ישנם פערי כוחות בין הצדדים, והתשובה לכך צריכה לקבוע האם מתקיימת בכלל חובת גילוי, ואף לעצב את חובת הגילוי ככל שקיימת ולקבוע את היקפה.

בראשית העבודה, נציג את חובת הגילוי הכללית הקיימת בחוק החוזים, ואת התוצאות המשפטיות השונות שהפרת חובת הגילוי עשויה להצמיח. בהמשך, נציג את חובת הגילוי הספציפית הקיימת בדיני השליחות, בדיני הנאמנות ובדיני המכר. לאחר מכן, נבחן מהו הדין לעניין ויתור על חובת הגילוי על ידי הצדדים בכל אחת ממערכות היחסים המנויות, ונעמוד על ההבחנה בין מערכת היחסים של נאמן-נהנה ושל שולח-שליח לבין מערכת היחסים של מוכר-קונה. לבסוף, נערוך דיון ונציג את העיקרון הבסיסי, שיש בו לדעתנו כדי ליישב את ההבחנה. בהתאם לעיקרון, נבקש להציע את הפרשנות הראויה לטעמנו להוראות העוסקות בחובת הגילוי כפי שנוסחו בקודקס האזרחי.

חובת הגילוי

חובת הגילוי נקבעה במפורש בחוק החוזים. המחוקק קבע כי הפרתה של חובת הגילוי עשויה להצמיח לצד השני עילה לביטול החוזה. סעיף 15 לחוק החוזים קובע, כי מי שהתקשר בחוזה עקב הטעייה שהטעה אותו הצד השני, רשאי לבטל את החוזה. החוק גם קובע, כי הטעייה איננה חייבת להיות באופן של מסירת

עובדות שקריות במודע, אלא אף אי גילוי של עובדות רלבנטיות שהייתה חובה לגלותן לפי הדין, הנוהג או הנסיבות.

כך קובע סעיף 15 לחוק החוזים:

"מי שהתקשר בחוזה עקב טעות שהיא תוצאת הטעיה שהטעהו הצד השני או אחר מטעמו, רשאי לבטל את החוזה; לעניין זה, "הטעיה" – לרבות אי-גילויין של עובדות אשר לפי דין, נוהג או לפי הנסיבות היה על הצד השני לגלותן".

המחוקק איננו קובע במפורש את היקפה של חובת הגילוי, אך מנוסחו של סעיף 15 לחוק החוזים נראה כי היא רחבה למדי. אמנם, המחוקק קובע כי על מנת שצד לחוזה יוכל לטעון כי הוטעה על ידי הצד השני שומה עליו להוכיח מדוע קיימת לצד השני חובת גילוי לגבי העובדות הנטענות על ידו. סעיף 15 לא כולל עובדות שלא ניתן להצביע על מקור כלשהוא לפיו יש חובה לגלותן. הוא יכול להצביע על חובת גילוי על פי הדין, או על חובת גילוי על פי הנוהג. אך המונח שהוסיף המחוקק "על פי הנסיבות", מרחיב במידה ניכרת את היקפה של חובת הגילוי. ברי כי קיומה של חובת גילוי על פי הנסיבות איננה חייבת להתבסס על הוראת דין, ובכל מקרה יוכל בית המשפט לבחון האם בנסיבות העניין קמה חובת גילוי.

בעוד שסעיף 15 לחוק החוזים קובע כי הטעייה תהיה בשל אי גילוי על פי הדין, הנוהג או הנסיבות, הרי שסעיף 14 לחוק החוזים קובע חובת גילוי רחבה אף יותר¹. על פי הוראת סעיף 14(א) לחוק החוזים:

"מי שהתקשר בחוזה עקב טעות וניתן להניח שלולא הטעות לא היה מתקשר בחוזה והצד השני ידע או היה עליו לדעת על כך, רשאי לבטל את החוזה".

נראה אם כן, כי בניגוד לסעיף 15, הדורש הוכחת מקור לחובת הגילוי, הרי שסעיף 14 איננו דורש הוכחת מקור לחובתו של הצד השני לגלות את העובדות. על פי סעיף 14, עצם העובדה שהצד השני צריך היה לדעת על טעותו של המתקשר, תצמיח למתקשר בטעות עילה לביטול החוזה.

הרחבה נוספת של חובת הגילוי היא בעצם העובדה שבית המשפט הסיק את חובת הגילוי כנגזרת מסעיף 12 לחוק החוזים העוסק בחובת תום הלב². בית המשפט קבע, כי אי גילוי עולה לכדי תום לב ועשוי להצמיח פיצויים לנפגע. כך קובע סעיף 12 לחוק החוזים:

¹ ראה גם: ד' פרידמן ונ' כהן, חוזים, (כרך א', 1991). בעמ' 580.
² ע"א 230/80 פנידר, חברה להשקעות פתוח ובנין בע"מ נ' דוד קסטרו, (פורסם בבב, 09.03.81). 713.